

Od preteklosti do prihodnosti: digitalna knjižnica Slovenije kot most med generacijami

Mag. Zoran Krstulović, pomočnik ravnateljice za vodenje strokovnega dela
Eva Malalan, Oddelek za digitalne vsebine
Narodna in univerzitetna knjižnica

Srečanje maturantov novomeške gimnazije
Narodni dom Novo mesto, 15. oktober 2026

Spoštovani maturantje Gimnazije Novo mesto, spoštovani župan Mestne občine Novo mesto,

Ko govorimo o povezovanju maturantov in generacij, govorimo o nečem, kar presega posamezen dogodek. Govorimo o povezovanju ljudi, njihovih zgodb, znanja, izkušenj in dosežkov. Govorimo o tem, kako lahko to, kar ustvarjamo danes, ohranimo in približamo tudi tistim, ki prihajajo za nami.

Prav zato je digitalno okolje postalo veliko več kot prostor za komunikacijo. Je tudi prostor, v katerem nastaja, se povezuje, ohranja in vnovič uporablja velik del naše kulturne in družbene dediščine.

V veliko čast nam je, da pri praznovanju te pomembne obletnice Gimnazije Novo mesto sodeluje tudi Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK). Pod njenim okriljem v sodelovanju z dediščinskimi ustanovami in osrednjimi območnimi knjižnicami, med katerimi je tudi Knjižnica Mirana Jarca, soustvarjamo Digitalno knjižnico Slovenije – portal dLib.si (https://dlib.si/).

Portal dLib.si omogoča dostop do časopisov, knjig, fotografij, glasbenih tiskov,

rokopisov, zemljevidov in drugega gradiva, ki bi bilo sicer težje dostopno. Časopisi iz 19. stoletja, natisnjeni na krhkem papirju, redki in dragoceni prvotiski (inkunabule), dokumenti ter gradivo iz zapuščin so bili nekoč dostopni predvsem v fizični obliki, praviloma le v dediščinskih ustanovah. Pogosta uporaba je lahko poškodovala izvirnike in ogrozila njihovo ohranitev. Z digitalizacijo, torej pretvorbo gradiva iz fizične v digitalno obliko, smo omogočili, da je to dragoceno gradivo dostopnejše najširši javnosti za raziskovanje, preučevanje in nadaljnjo uporabo, izvirnike pa je mogoče varneje hraniti v ustanovah, ki skrbijo zanje.

Digitalno okolje ne omogoča dostopa le do digittaiziranega gradiva iz preteklosti, temveč tudi do sodobnega gradiva, ki nastaja v digitalni obliki. Na portalu dLib.si so tovrstne vsebine zastopane zlasti z znanstvenimi revijami in posameznimi članki. Medtem ko so študentje in raziskovalci nekoč znanstvene revije prebirali v čitalnicah knjižnic in univerz, lahko danes do številnih vsebin dostopajo z le nekaj kliki, ne glede na to, kje so.

Toda vrednost digitalne knjižnice ni le v tem, da je gradivo dostopno na spletu. Njena posebna vrednost je tudi v možnosti vsebinskega povezovanja gradiva, ki je sicer razpršeno po različnih publikacijah in zbirkah. Tako lahko na enem mestu oblikujemo zaokroženo zgodbo ustanove, posameznika ali pomembnega zgodovinskega obdobja.

Ob 280-letnici Gimnazije Novo mesto smo zato pripravili digitalno zbirko, posvečeno tej častitljivi ustanovi. Zbirka Gimnazija Novo mesto združuje gradivo, ki nam omogoča vpogled v njeno bogato zgodovino, razvoj in delovanje v različnih obdobjih. V njej najdemo stare šolske letopise in poročila, časopisne objave, publikacije ter drugo gradivo, ki priča o življenju gimnazije in njenih generacij. Med gradivom so tudi zgodovinska poročila v nemškem in latinskem jeziku, ki nas popeljejo v čas, ko je gimnazija šele oblikovala svojo prepoznavno vlogo v izobraževalnem in kulturnem življenju Novega mesta. Zbirka ni le pregled zgodovine ene šole, temveč tudi dragocen vpogled v spreminjanje šolstva, družbe in mesta skozi skoraj tri stoletja.

A zgodovine gimnazije ne sestavljajo le njene stavbe, šolski programi, letopisi in obletnice. Predvsem jo sestavljajo ljudje, ki so v njenih učilnicah pridobivali znanje, razvijali svoje talente in pozneje zaznamovali slovensko družbo.

Med nekdanjimi dijaki Gimnazije Novo mesto najdemo številna imena, ki so se zapisala v slovensko literaturo, umetnost, znanost, šport in javno življenje. Oton Zupančič, Ivan Tavčar, Dragotin Kette, Sava Sever, Božidar Jakac, Miran Jarc, Leon Štukelj, Marjan Mušič in številni drugi so vsak na svojem področju prispevali k bogastvu slovenske kulturne in družbene dediščine. Tudi njihove zgodbe, ustvarjalni dosežki in osebne zapuščine so del naše skupne dediščine. Nekatere so že digitalizirane in dostopne na portalu dLib.si, druge pa bodo v prihodnje še dobile svoje mesto v digitalnem okolju. Naš cilj je dragoceno gradivo ohraniti, povezati in približati novim generacijam ter ga

omogočiti vsem, ki želijo raziskovati življenje in delo teh izjemnih posameznikov.

Med nekdanjimi dijaki Gimnazije Novo mesto je tudi skladatelj Marjan Kozina (1907–1966). Letos, ko se spominjamo 60. obletnice njegove smrti, smo mu na portalu dLib.si posvetili posebno digitalno zbirko. V sodelovanju z Zgodovinskim arhivom Ljubljana, Enoto za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu ter Društvom slovenskih skladateljev smo želeli širši javnosti približati del njegove zapuščine in omogočiti vpogled v njegovo življenje in delo.

Kozina je bil izjemen ustvarjalec, ki je pomembno zaznamoval slovensko glasbeno življenje. V zbirki Marjan Kozina najdemo raznovrstno gradivo, povezano z njegovim življenjem in delom: fotografije in portrete, notno gradivo, zvočne posnetke, risbe ter zapise o njegovem ustvarjanju in zapuščini. Posebej dragoceno je, da lahko skladatelja spoznavamo ne le skozi biografske podatke, temveč tudi skozi ohranjene sledi njegovega ustvarjalnega dela.

Tako se dve pomembni obletnici – 280 letnica Gimnazije Novo mesto in 60. obletnica smrti Marjana Kozine – simbolno srečata v digitalnem prostoru. Na eni strani je ustanova, ki že skoraj tri stoletja izobražuje generacije mladih, na drugi pa posameznik, ki je svojo nadarjenost in znanje razvil v ustvarjalni opus, pomemben za slovensko kulturno dediščino. Digitalni zbirki povezujeta ti zgodbi ter ju kot most približujeta prihodnjim generacijam.